

Asia Turvallisuustaulun tekijänoikeussuoja

Hakija S

Annettu 16.2.2021

Tiivistelmä

Turvallisuustaulu voi saada tekijänoikeussuojaa, mikäli se on riittävän itsenäinen ja omaperäinen ilmentäen tekijänsä vapaita ja luovia valintoja. Turvallisuustaulu sai tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista tekijänoikeussuojaa.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on tehnyt lukuisia pelastussuunnitelmia ja poistumisohjeita eri toimijoille ja hän teki nyt kyseessä olevan turvallisuustaulun toisen asteen koulutuksen kiinteistöihin Pirkanmaalla. Hakija toteutti taulun niin, että visuaalisuus säilyy ja kaikki tarpeellinen informaatio on saatavilla yhtenäisesti samasta taulusta, kauniin ulkoasun kärsimättä.
2. Värien, grafiikan ja muiden vastaavien seikkojen avulla hakija pyrki luomaan kauniin taulun, joka toimii erilaisissa tiloissa myös sisustuksellisesti. Kaikki taulussa nähtävissä oleva on piirretty ja tehty eli mitään valmista ei ole ollut saatavilla. Tietenkin virallisia merkintöjä on noudatettu. Osan symboleista hän on myös kehittänyt itse.
3. Hakija suunnitteli ja piirsi vapaa-ajallaan kyseisen turvallisuustaulun ja hän kysyy: saako turvallisuustaulu tekijänoikeuslain suojaa sekä ylittyykö siinä teoskynnys? Hakija on vielä lisäkirjelmissä kertonut, että turvallisuustaulu ei lukeutunut hänen työtehtäviinsä, koska hakija loi sen vapaa-ajallaan. Vasta sen jälkeen hän tarjosi turvallisuustaulua työnantajalleen tietyin ehdoin. Tauluja alettiin tehdä, kun hän oli esitellyt pelastuslaitoksella suunnittelemansa ensimmäisen mallin. Vasta paljon myöhemmin mainittu työ lisättiin osaksi hakijan toimenkuvaa.

VASTINE

4. T on antanut vastineen. Turvallisuustaulut ovat sen mukaan koosteita eri lähteistä kootusta olemassa olevasta tiedosta. Turvallisuustaulujen teko aloitettiin kyseessä olevassa tapauksessa vuonna 2017, jolloin hakijan tehtävänkuvaa nimenomaisena lisätehtävänä lisättiin opasteiden suunnittelu ja toteuttaminen. Jos työntekijä työtehtävässään tuottaa materiaalia, joka kuuluu työtehtävään, tuotos kuuluu työnantajalle.
5. Turvallisuustaulun piirustukset on yksinkertaistettu pohjapiirustuksista ja ohjeet on kerätty Pelastuslaitoksen turvakansioista, joten turvallisuustaulu ei tekijänoikeudellisesti ylitä teoskynnystä. Vastineen mukaan turvallisuustaulujen laatiminen on kuulunut molempien osapuolten näkemysten mukaan hakijan työtehtäviin.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

6. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.
7. Tekijänoikeuslain (TekijäL) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisena teoksena pidetään saman pykälän 2 momentin mukaan myös selittävää piirustusta.
8. Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tekijänoikeussuojaa saadakseen kirjallisen tuotteen on yllettävä teostasoon eli ylitettävä teoskynnys. Tällä tarkoitetaan sitä, että kirjallisen tuotteen tulee olla tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.
9. Tekijänoikeus suojaa vain teokselle annettua ilmenemismuotoa. Kääntäen, tekijänoikeus ei suojaa esimerkiksi teoksessa esitettäviä tutkimustyön tulok-

sia, teoksen sisältämiä ideoita, periaatteita, tietoja tai teoksen aihetta. Kuka tahansa saa siten kirjoittaa esimerkiksi esitelmän hyödyntäen samoja tietoja kuin joku toinen henkilö omassa teoksessaan. Sanottu merkitsee myös sitä, että jos kirjallisen teoksen sisältö koostuu esimerkiksi tiedoista, vain ne teoksen osat, jotka on esitetty omaperäisellä ja yksilöllisellä tavalla ja yltyvät siten teostasoon, saavat tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeus syntyy suoraan lain nojalla teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle tai henkilöille.

10. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.
11. Euroopan Unionin tuomioistuin katsoi 12.9.2019 antamassaan ratkaisussa C-683/17 (Cofemel), että käsite ”teos” on unionin oikeuden itsenäinen käsite, jota on tulkittava ja sovellettava yhtenäisesti. Yhtäältä kyseinen käsite merkitsee sitä, että on olemassa suojan kohde, joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä luovan henkisen työn tulos.
12. Toisaalta teokseksi voidaan luokitella vain elementtejä, joita voidaan pitää ilmauksena tällaisesta luovasta henkisestä työstä. Jotta kyseistä kohdetta voidaan pitää omaperäisenä, on samalla välttämätöntä ja riittävää, että se heijastaa tekijänsä yksilöllisyyttä ilmentämällä tämän vapaita ja luovia ratkaisuja.
13. Erilaisten dokumentaation tekijänoikeussuojaa koskevia tekijänoikeusneuvoston lausuntoja ovat olleet mm. TN 1991:15, TN 1994:3, TN 1996:15, TN 2004:2 sekä 2015:4 (tekijänoikeus kameran tuotepiirroksiin, järjestelmäkartaan, ohjekirjoihin ja teknisiin rakennepiirustuksiin sekä tietokantaan). Useissa tapauksissa dokumentin sisällön määräsivät pikemminkin ulkoiset olosuhteet, eli mitä luonteeltaan teknisiä seikkoja dokumentissa on haluttu ilmaista ja luetteloida, kuin tekijänsä luova panos. Ratkaisu on kuitenkin tehtävä yksittäistapauksittain.

Analyysi ja johtopäätökset tekijänoikeudesta

14. Tekijänoikeusneuvosto on perehtynyt hakijan oheistamaan kuvaan turvallisuustaulusta. Turvallisuustaulu on yleisemmin havainnollinen, kuvallinen ja sanallinen viesti pelastus- ja paloturvallisuudesta turvallisuustaulun kuvaamalla kiinteistöllä ja sillä sijaitsevilla rakennuksissa. Nyt kyseessä olevassa turvallisuustaulussa on ensimmäisenä taulun kuvaaman rakennuksen selkeät sijaintitiedot osoite- ja kerrostietoineen.
15. Turvallisuustaulu sisältää kuvallisena esityksenä muun muassa asemapiirroksen alueesta, rakennuksen pohjapiirroksen sekä ns. kompassikuvan siirtymisteineen kunkin omassa turvallisuustaulun osiossa. Lisäksi turvallisuustaulussa on ytimekkäät, erilliset ja osioidut toimintaohjeet kahdeksan onnettomuus- hätä- tai vaaratilanteen varalta sekä yleinen poistumis- sekä turvallisuusohje. Tässä tapauksessa harkittavaksi jää se, ilmentääkö turvallisuustaulu tekijänsä henkistä luomistyötä siinä määrin, että se ilmaisultaan itsenäisenä ja omaperäisenä teoksena saa tekijänoikeussuojaa.
16. Mahdollisen teoksen käyttötarkoitus saattaa tietyissä tapauksissa rajata tekijän valintoja voimakkaastikin. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että tässä tapauksessa käyttötarkoitus ei kuitenkaan ole tekijänoikeussuojan kannalta olennaisella tavalla rajannut tekijänsä vapautta tehdä luovia muun muassa visuaalisia valintoja. Turvallisuustaulun tekoa ohjaavat seikat kuten selkeyden ja havainnollisuuden vaatimukset eivät poista tai olennaisesti vähennä esimerkiksi asettelun, värien, grafiikan ja muiden vastaavien seikkojen huomioonottamista tavoitellun ulkoasun saavuttamiseksi ilmentäen tekijänsä luovia valintoja.
17. Sen sijaan turvallisuustaulun käyttötarkoitus rajaa enemmän sitä, mitä turvallisuustaulun sisällöksi valitaan kuin sitä, miten tuo sisältö konkreettisesti taulussa ilmaistaan selkeästi ja havainnollisesti. Muun muassa turvallisuustauluun sisältyvät tiedot eivät sellaisenaan saa suojaa. Mahdolliset muualta lainatut tai hyödynnetyt pohjamateriaalit eivät kuitenkaan poissulje tekijän vapaita ja luovia ratkaisuja turvallisuustaulua kokonaisuutena toteutettaessa.

Etenkin kun vapaita valintoja rajoittaa visuaalisen informaation käyttötarkoitus, tekijänoikeussuojan tuottamaan yksinoikeuteen kuuluvat vain teostekynnyksen ylittävät elementit tai kokonaisuus.

18. Tekijänoikeusneuvoston saamaan lausuntoliitteeseen oheistettu turvallisuustaulu on tässä tapauksessa kokonaisuutena tarkastellen eri elementtien asetelun, valittujen kuvien ja piirrosten, tekstien, värien ja siten turvallisuustaulun konkreettisen totetutustavan seurauksena ilmaisultaan niin itsenäinen ja omaperäinen ilmentäen tekijänsä vapaita ja luovia valintoja, että se kokonaisuutena ylittää teostasoon.
19. Tekijänoikeussuojaa saavia teoksia voidaan luoda myös toisen palveluksessa eli työ- tai virkasuhteessa. Tekijänoikeuslakiin (TekijäL) ei kuitenkaan sisälly yleisiä säännöksiä siitä, kenelle tekijänoikeus työ- tai virkasuhteessa luotuun teokseen kuuluu ja miten työ- tai virkasuhteessa luotuja teoksia voidaan hyödyntää. On mahdollista, että tekijänoikeus työ- tai virkasuhteessa luotuun teokseen siirtyy työntekijältä työnantajalle työsopimus- tai virkasuhteen johdosta.
20. Yleensä katsotaan, että työnantaja saa työntekijän työssään tekemiin teoksiin ainakin normaalin toimintansa edellyttämän käyttöoikeuden. Työnantaja ja työntekijä voivat myös erikseen keskenään sopia siitä, miten tekijänoikeuskysymykset määräytyvät työsopimussuhteessa ja kuinka työnantaja voi mahdollisesti jatkossa käyttää ja tarvittaessa myös muokata työntekijän tuottamia teoksia. Tekijänoikeuden siirtymistä ja teosten käyttö -ja muokkausoikeutta koskevia määräyksiä voi sisältyä myös esimerkiksi työpaikan johdoto- tai ohjesääntöön taikka työehtosopimukseen.
21. Asianosaisten näkemykset, miten ja missä määrin osana työntekijän varsinaisia työtehtäviä sekä työajan puitteissa hakija on turvallisuustaulun laatinut, poikkeavat toisistaan. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että se, ovatko tekijänoikeudet siirtyneet joko kokonaan tai osittain työnantajalle, on sekä näyttö- että mahdollisesti sopimusten tulkintakysymys, joista tekijänoikeusneuvosto ei anna lausuntoa.

Puheenjohtaja

Ulla-Maija Mylly

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Ulla-Maija Mylly (puheenjohtaja), Juli Mansnerus, Olli Pitkänen, Mirkka Kivilehto (eri mieltä), Sanna Nikula (eri mieltä), Aku Toivonen (eri mieltä), Mari Lampenius, Antti Kotilainen (eri mieltä), Ismo Huhtanen, Timo Enroth, Salla Viitanen, Tuula Hämäläinen (eri mieltä) ja Riikka Tähtivuori.

Äänestysratkaisu

Eriävä mielipide

Arvioitavana oleva turvallisuustaulu on graafinen kokonaisuus, joka sisältää pääasiassa tekstiä ja lisäksi graafisia kuvioita. Turvallisuustaulu on jaettu tekstiä sisältäviin infolaatikoihin sekä pohjapiirros- ja karttakuviin. Eri tilanteita koskevat toimintaohjeet on sijoitettu erillisiin laatikoihin ja näiden laatikoiden havainnollisuutta on korostettu värivalinnoin.

Tekijänoikeuden on tarkoitus suojata teosta kokonaisuutena mutta myös sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin on ylitettävä teoskynnys eli kirjallisen tuotteen tulee olla tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Turvallisuustaulu ei sisällä elementtejä, jotka ylittäisivät teostasoon. Taulun yksittäiset osat kuten tekstit, kuvat, värien käyttö ja laatikoiden sommittelu eivät osoita taulun tekijän henkisen luomistyön tulosta siten, että ne kuvastaisivat tekijän persoonaa, eivätkä siten ylitä

teoskynnystä. Kokonaisuus eri osien asettelun ja värivalintojen osalta ei ylitä teoskynnystä. Taulun sisältöä ja kokonaisuutta on ohjannut merkittävässä määrin turvallisuuskansio, jossa käsiteltävät asiat on tullut sijoittaa tauluun. Hakijan tekemät valinnat ovat koskeneet lähinnä sitä, mihin kohtaan elementit on sijoitettu taulussa, eikä asettelu tai värien käyttö ole niin itsenäistä tai omaperäistä, että se ylittäisi teoskynnyksen.

Mirkka Kivilehto

Sanna Nikula

Aku Toivonen

Antti Kotilainen

Tuula Hämäläinen